

Archive of SID

هوای داغ و مایکروویو بسیار مورد استفاده قرار گرفته، که در این رابطه می‌توان از ترکیب مایکروویو با خشک کن‌های بستر سیال، سینی‌دار و بستر فورانی^۲ نام برد. در مواردی دیگر از انرژی مایکروویو در خشک کن‌های تصفیدی و تحت خلاه نیز استفاده شده است. هدف از ترکیب روشها در تمامی موارد استفاده از مزایای هر کدام از روش‌های مذکور بوده است (۱، ۲، ۳، ۱۰، ۱۴، ۱۵).

در این رابطه استفاده از انرژی مایکروویو بسته به چگونگی و زمان استفاده از آن می‌تواند نتایجی متفاوت و بعضًا متصاد داشته باشد. اثرات این انرژی بر روی رنگ محصول و نیز میزان تخلخل آن از این قبیل موارد هستند (۴).

مطالعات بعمل آمده بر روی ساختار میکروسکوپی نمونه‌های فرایند شده با انرژی مایکروویو نشان دهنده بروز آسیب‌هایی در دیوارهای سلولی است. محققین این پدیده را ناشی از تاثیر مغرب انرژی مایکروویو بر روی ساختمان تیغه میانی سلول‌ها می‌دانند (۲). البته در این میان نباید اثر بعضی واکنش‌های آنچه‌ی نظیر فعالیت آنزیم پکتین متیاز استراز را از نظر دور نداشت. استفاده از نمک در فرایندهایی که در آنها انرژی مایکروویو مورد استفاده می‌گیرد، کم و بیش دیده می‌شود. برخی پژوهشگران گزارش کرده‌اند که استفاده از نمک از پدیده‌های حرارت‌دهنی بیش از حد به مرکز^۳ و حرارت دیدن اثر نمک در استحکام تیغه موکبی و تشید جذب یکنواخت انرژی مایکروویو، به عنوان دلایل این پدیده مطرح شده‌اند (۱۶، ۱۴).

در این پژوهش استفاده از روش ترکیبی پوشش دادن^۴، خشک کن‌ها و مایکروویو در فرایند خشک کردن برگه‌های سبب مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته و نتایج از نظر بالغی و میکروسکوپی با محصولات بدست آمده از خشک کن‌های هوا و

خشک کردن تصفیدی بعلت هزینه‌های زیاد تولید، فقط برای محصولات بسیار با ارزش در دارو سازی و بیوتکنولوژی بکار می‌روند و در صنایع غذایی به علت هزینه‌های بسیار بالای فرایند، کاربرد آن به خشک کردن میوه‌های حساس در مخلوط غلات صحنه و بعضی محصولات حساس به حرارت محدود شده است. مزایای این روش حفظ ساختار سلولی و ظاهری و افت اندک ارزش تقدیمهای محصول است. یکی از روش‌هایی که طی دهه اخیر توجه زیادی به آن مبذول شده خشک کردن با استفاده از اشعه مایکروویو است. پرتوهای مایکروویو از دسته پرتوهای الکترومغناطیسی باطول موج بلند (۲۴۵۰ مگاهرتز) می‌باشند. در هنگام عبور این امواج از بافت ماده غذایی، مولکولهای قطبی نظیر آب و نمکها به ارتفاع در آمدند و همین ارتفاع موجب تبدیل انرژی مایکروویو به حرارت می‌شود. قابل توجه اینکه برخلاف روش‌های دیگر خشک کردن که در آنها گرمای باشد از سطح به عمق نفوذ کنند، در این روش گرما در خود بافت ماده غذایی تولید شده و از آسیب دیدن و سوختن قسمت‌های سطحی ماده غذایی جلوگیری می‌شود (۲، ۵، ۹، ۲، ۱۰، ۱۲).

در یک بررسی برای خشک کردن برگه‌های نازک همچنان از استفاده از این روش ۲۵–۹۰ درصد در مصرف انرژی صرفه‌جویی بعمل آمد. مشخص شد که استفاده از سطوح پایین‌تر انرژی موجب بهبود کیفیت فرآورده نهایی می‌شود. استفاده از پوشش برای تولید بافت حجیم در سال ۱۹۹۵ مورد توجه قرار گرفت. با استفاده از پوشش نشاسته‌ای و درجه حرارت بالا برای تولید محصول پف کرده در سیستم بستر سیال، معلوم شد که با این روش دانسیته ظاهری محصول خشک به میزان زیادی کاهش می‌یابد (۱۱). اندازه قطر و نحوه توزیع منافذ در بافت میوه‌های خشک و ارتباط آن با روش خشک کردن مورد بررسی قرار گرفته، که در نهایت مشخص شد که خشک کردن با روش تصفیدی کمترین تاثیر نامطلوب را بر روی ویژگی‌های ساختمانی بجا می‌گذارد (۳، ۸). با توجه به هزینه‌های بالای خشک کردن با استفاده از انرژی مایکروویو، ترکیب خشک کن‌های

2. Spouted bed

3. Center Heating

4. Over Heating

5. Coating

1. Microwave assisted

$$\%RC = \frac{W_r}{W_d} \times 100$$

در اینجا RC ظرفیت آبگیری مجدد بر حسب درصد W_r وزن نمونه پس از آبگیری و W_d وزن نمونه پس از آبگیری می‌باشد.

نمونه‌ها پس از جذب آب با استفاده

از دستگاه اینسترون(هانسفیلد^۴، مدل اچ ۵ کی اس، انگلستان)، مورد سنجش قرار گرفتند. برای این منظور نمونه‌ها از وسط نصف شده و سطح تازه بوجود آمده مورد آزمایش قرار گرفت پروب^۵ مورد استفاده استوانه‌ای با قطر $1/16$ میلیمتر بوده و سرعت حرکت آن 1 میلیمتر بر ثانیه تعیین گردید. میزان بیشینه تنفس برای نفوذ پروب به داخل نمونه بر حسب مگاپاسکال متناسب با استحکام بافت نمونه تحت آزمایش خواهد بود (تامپسون و همکاران، ۱۹۸۲).

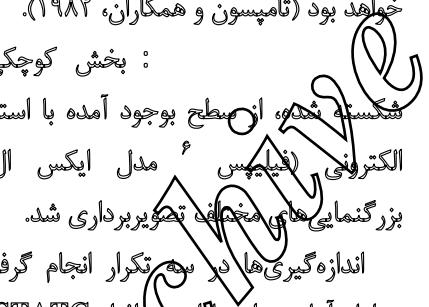
بخش کوچکی از نمونه خشک

شکسته شده، از سطح بوجود آمده با استفاده از میکروسکوپ الکترونی (فیلیپس^۶، مدل ایکس ال ۳۰، هلند)، با بزرگنمایی‌های مختلف تصویربرداری شد. اندازه‌گیری‌ها در سه تکرار انجام گرفت و برای تجزیه و تحلیل آماری داده‌های نرم افزار MSTATC و آزمون مقایسه میانگین دانکن بر پایه طرح کاملاً خصوصی استفاده شد.

پس از خارج کردن سیب‌ها از بچال و رسیدن آنها به شرایط دمایی محیط، برشهای سیب با ضخامت ± 0.5 میلیمتر و ضخامت 22 میلیمتر برش داده شده، جهت جلوگیری از واکنشهای نامطلوب در زیر آب سرد نگهداری شدند. به منظور انجام عملیات آنزیم بری نمونه‌ها در مقدار کافی آب داغ با دمای

۱

۲

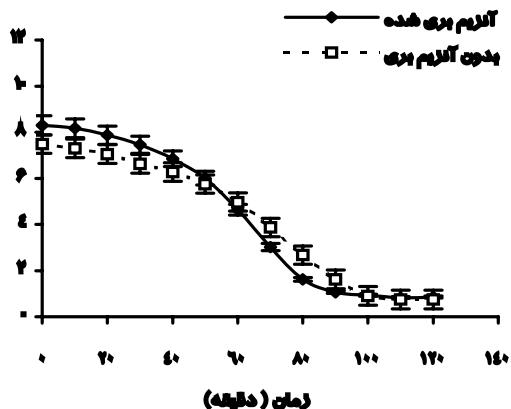
۳

4. Hounsfield. Texture Analyzer. H5KS ,England

5. Probe

6. PHILIPS ,(SEM) , XL30 .Netherland

ثابت بیشتر خواهد بوده دلیل دوم باز شدن منافذ و ایجاد مسیرهای موئین در نمونه آنزیم بری شده است. در شکل ۲، تاثیر آنزیم بری حرارتی بر روی سطح نمونه‌های سیب خشک شده در خشک کن انجامدی ملاحظه می‌گردد.

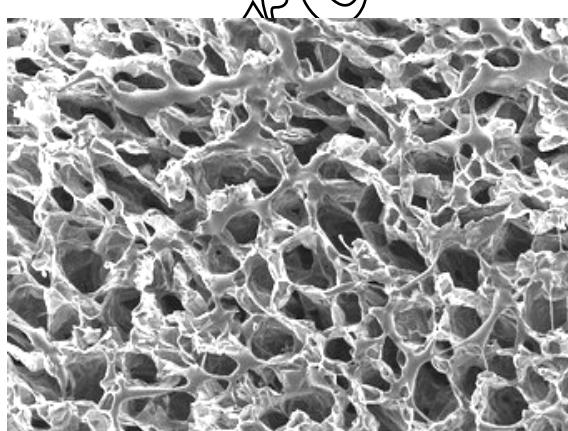
شکل ۱- منحنی‌های مربوط به آبگیری از نمونه‌های تازه و آنزیم بری شده

از آنجا که هردو نمونه همزمان در دستگاه خشک کن قرار گرفتند و با اطلاع از اینکه اثرات روش خشک کردن انجامدی در تغییر دادن ساختار محصول بسیار ناچیز و قابل صرفنظر کردن است، می‌توان گفت که تفاوت‌های بوجود آمده در سطح نمونه‌ها ناشی از اثرات فرایند آنزیم بری در آب داغ است. همانطور که ملاحظه شده گردید نظر متفاوت در اثر آنزیم بری به مقدار قابل توجهی افزایش یافتند است.

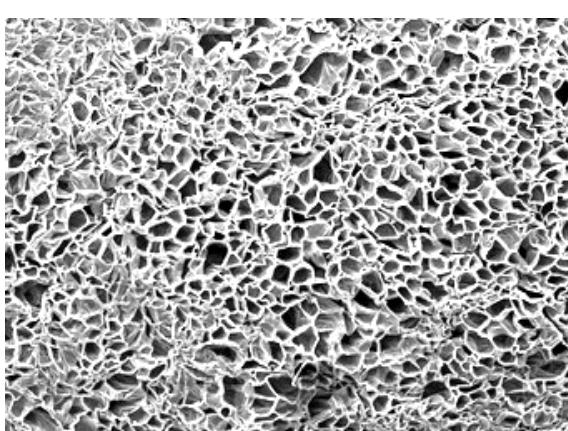
۸۰°C به مدت ۱ دقیقه و با سرعت همزنی ۱۰۰ دور بر دقیقه غوطه‌ور شدند. پس از طی زمان لازم نمونه‌ها از طرف خارج گردیدند. پس از سرد کردن مقدماتی به مدت ۱ دقیقه، در محلول پوشش دهنده که با سرعت ۱۰۰ دور بر دقیقه بهم زده می‌شد و در شرایط دمایی محیط غوطه‌ور شدند. پس از خاتمه زمان پوشش دادن نمونه‌ها به خشک کن هوای داغ منتقل شده و تاریخیدن رطوبت نمونه‌ها به $۰/۲۵\pm ۰/۰۳$ بر حسب وزن خشک، تحت شرایط دمایی ۷۰°C سرعت جریان هوای ۱ متر بر ثانیه خشک شدند. پس از رسیدن به این نقطه نمونه‌ها از خشک کن خارج گردیده و با استفاده از افزاری مایکروویو ۳۰۰ ± ۱۰ وات به مدت ۱۰ ثانیه) تحت فرایند قرار گرفتند پس از خاتمه عملیات نمونه‌ها به سرعت به دسیکاتور منتقل شدم و تا زمان انجام اندازه‌گیری‌ها در آنجا نگهداری شدند.

نتایج و بحث

طی فرایند خشک کردن سرعت از دست دادن آب در نمونه‌های آنزیم بری شده بیشتر از نمونه‌های آنزیم بری نشده است (شکل ۱) که می‌توان دو دلیل برای آن ذکر کرد. اول اینکه میزان رطوبت سطحی نمونه آنزیم بری شده بیشتر است و در نتیجه سرعت از دست دادن آب خصوصاً در مرحله سرعت

ب

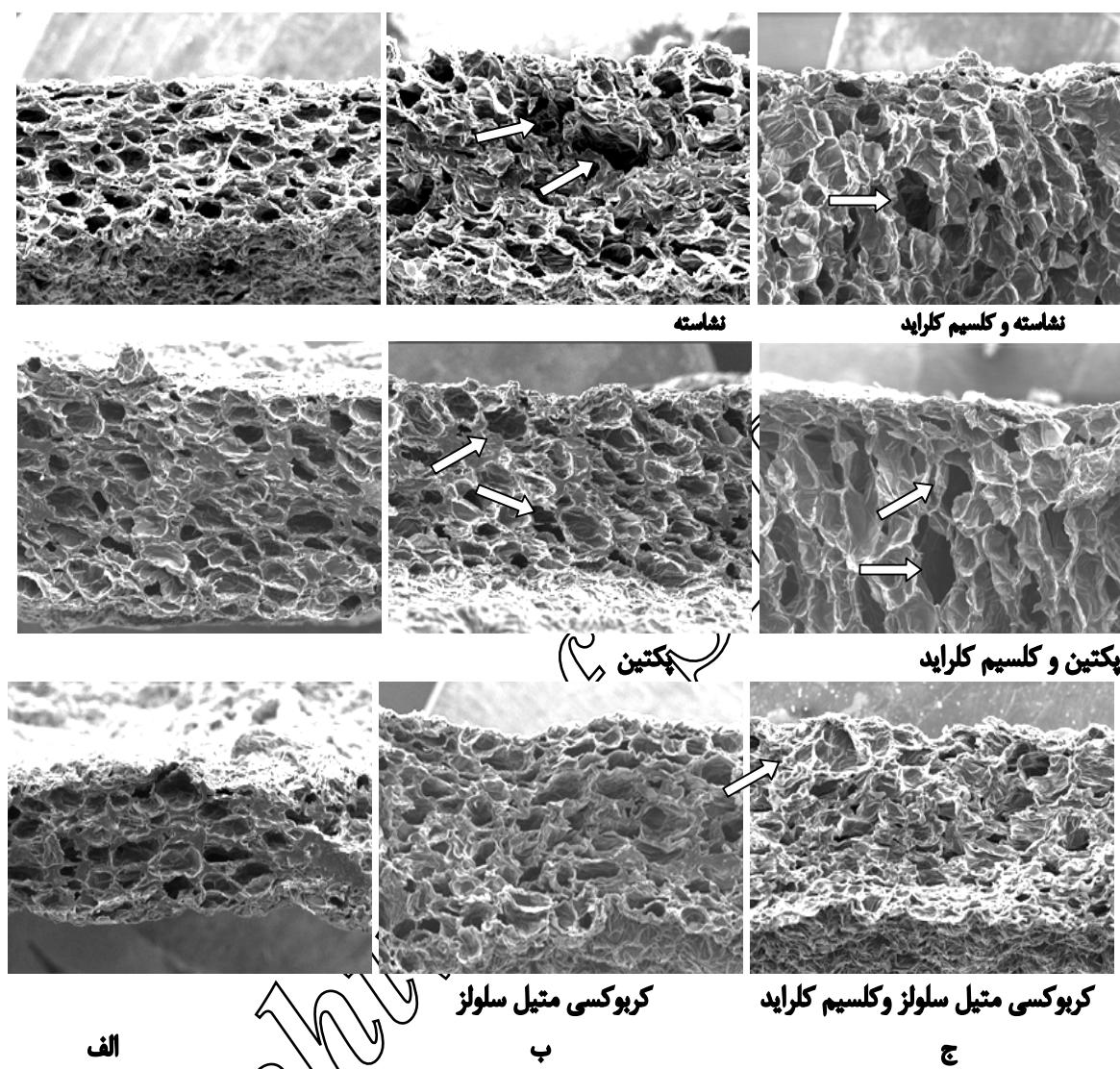

الف

شکل ۲- نمونه‌های بدون آنزیم بری (الف) و آنزیم بری شده (ب) پس از خشک شدن به روش انجامدی (بزرگنمایی ۲۵ برابر)

عسکری و همکاران؛ تغییرات میکروسکوپی، ویژگی‌های بالتفی و ظرفیت جلب مجدد

Archive of SID

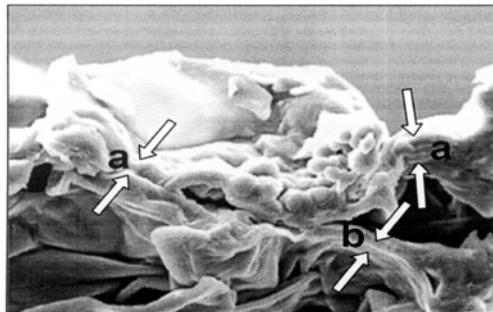

شکل ۳- نمونه های پوشش داده شده قبل (الف) و بعد (ب و ج) از فرایند ملیکروویو (بزرگنمایی ۳۰۰)

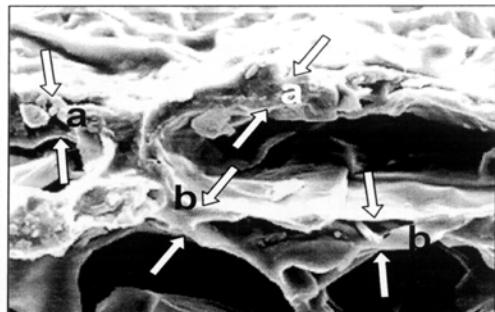
منفذ نیز دارای چنین حالتی باشدند. پس می توان گفت که پوشش نشاسته ای در عین تازگری بودن بصورت منطقه ای^۱ عمل کرده و منفذ را مسدود ساخته است و به همین علت همانند پوشش پکتینی ویژگیهای پوشانندگی خوبی از خود نشان می دهد در حالیکه نمونه پوشش داده شده با کربوکسی متیل سلولز هیچگدام از خواص مذکور را ندارد. در نتیجه نمونه پوشش داده شده با آن از نظر ساختار ماکروسکوپی نیز خواص مناسبی از خود نشان نمی دهد.

در شکل های ۴ و ۵، دیواره های بیرونی نمونه ها با بزرگنمایی بیشتر مشاهده می گردد، با فرض اینکه خشک کردن انجامدی اثر قابل ملاحظه ای بر شکل دیواره نداشته باشد، چنین فرض شده که نمونه فرایند نشده سیب تازه نیز دارای چنین دیواره ای باشد. همانطور که ملاحظه می شود دیواره نمونه پوشش داده شده با پکتین از ضخامت خوبی برخوردار است و می تواند ویژگیهای یک پوشش خوب را از خود نشان دهد. با مشاهده شکل می توان دریافت که دانه های نشاسته در نقطه ای جمع شده اند، که این نقطه می تواند یکی از فرو رفتگی های سطح نمونه می باشد. طبیعی است که بقیه

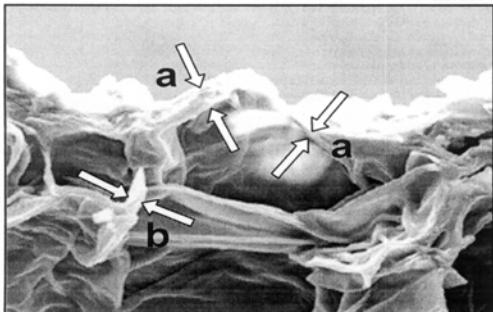
عسکری و همکاران؛ تغییرات میکروسکوپی، ویژگی‌های پائی و ظرفیت جذب مجدد

نشاسته

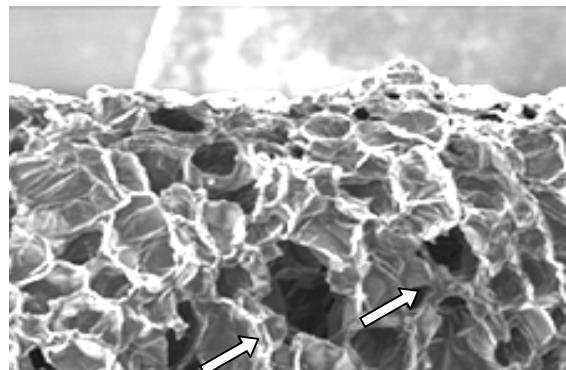
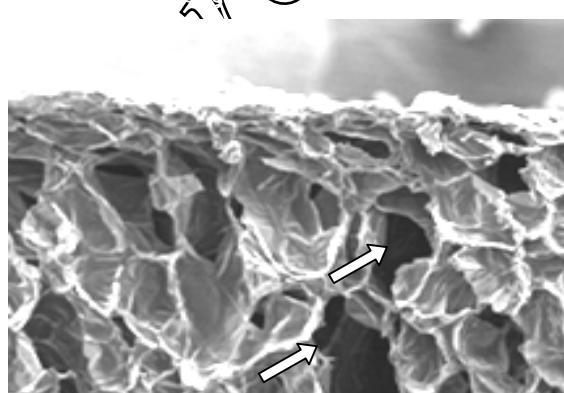
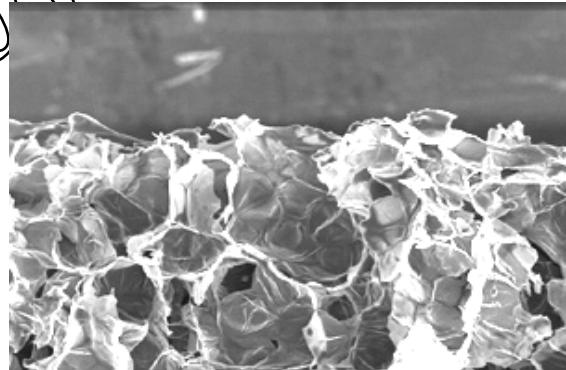
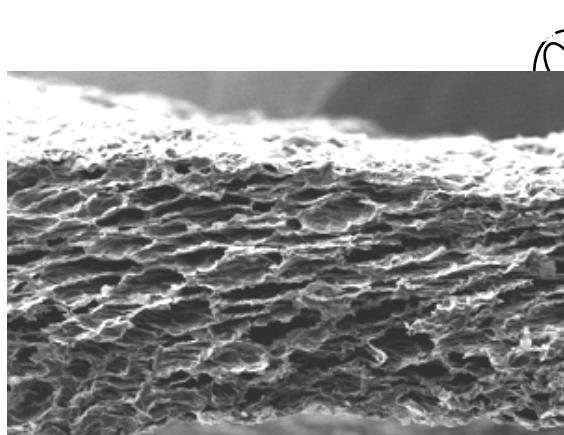
پکتین

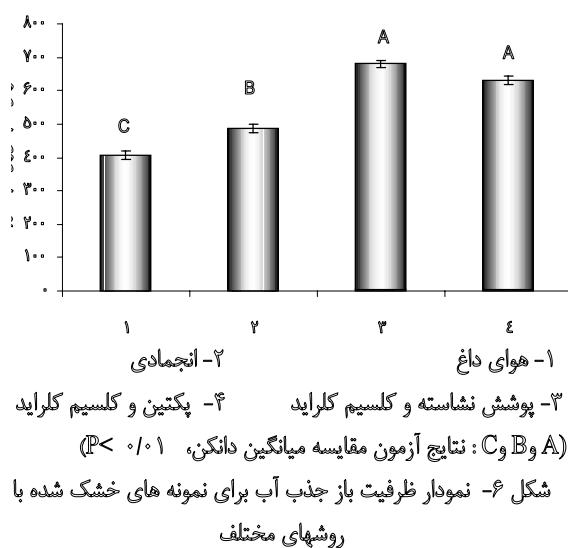

کربوکسی متیل سلولز

a : لایه سطحی

b : دیواره داخلی

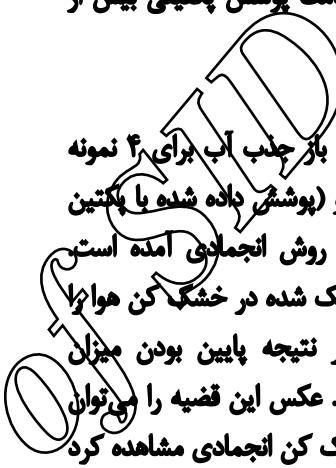

شکل ۷، نشان دهنده بیشینه تنش مورد نیاز برای نفوذ میله بافت سنج به داخل نمونه هاست. همانطور که پیش از این شرح داده شد، آسیب های بافتی که در حین فرایند آنزیم بری و مایکروویو متوجه نمونه ها می شود، موجب ایجاد گستینگی هایی در ساختمان سلولی می شود که این گستینگی ها با میزان مقاومت نمونه در برابر نیروی اعمال شده رابطه ای نزدیک دارند (شکل ۷). همانطور که در این نمودار دیده می شود نمونه های فرایند شده با مایکروویو در برابر نفوذ میله بافت سنج مقاومت چندانی از خود نشان نداده اند. در حالیکه نمونه های خشک شده در خشک کن هوا و انجمامadi پایداری بهتری از خود نشان داده اند. همانطور که پیش از این اشاره شد، پکتین به عنوان یک ژل به نمونه استحکام بخشیده خاصیت الاستیک آنرا تقویت می کنند، اما نشاسته چنین خاصیتی نداشت و بیشتر خواص جریانی (ویسکوز) از خود نشان می داشت.

بنابراین طبیعی است که نمونه پوشش داده شده با پکتین در این آزمایش از خود پایداری بهتری نشان دهد. نکته دیگری که در نمودار می توان دید مقاومت بیشتر نمونه خشک شده در خشک کن هواي داغ نسبت به نمونه خشک شده به روش انجمامadi است. همانطور که پیش از این نیز در منابع آمده، نمونه های خشک شده به روش انجمامadi پس از باز جذب آب به عمل ظرفیت جذب مجدد بالا نسبت به نمونه های خشک شده به روش هواي داغ نرم تر بوده و بافتی خمیری دارند.

وجود بخش بدون منفذ دیواره مانند بر روی نمونه خشک شده در خشک کن هوا که هیچگونه پوششی ندارد ناشی از پدیده ایست که از آن تحت عنوان سخت شدن پوسته^۱ یاد می شود و علت آن مهاجرت ترکیبات محلول در آب از عمق به سطح نمونه طی فرایند خشک کردن با هواي داغ است. همانطور که در شکل ۷ مشاهده می شود، این لایه در خشک کن هوا بیشترین و در خشک کن انجمامadi کمترین ضخامت را دارد. در نمونه های پوشش داده شده، ضخامت پوشش پکتینی بیش از پوشش شناستهای است.

شکل ۶ نشان دهنده میزان باز جذب آب برای نمونه خشک شده با هواي داغ، مایکروویو (پوشش داده شده با پکتین و نشاسته) و نیز خشک شده به روش انجمامadi امده است. ظرفیت جذب آب پایین نمونه خشک شده در خشک کن هوا (با میزان با تراکم بافتی بالا و در نتیجه پایین بودن میزان فضاهای بین سلولی مرتبط داشت. عکس این قضیه را می توان در نمونه های خشک شده در خشک کن انجمامadi مشاهده کرد (شکل ۵). همانطور که مشاهده می شود میزان باز جذب آب برای نمونه های پوشش داده با نشاسته و گلسيم كلراید بیش از سایرین است. از آنجا که نشاسته سوسپانسیونی ویژگی هیدراتاسیون اندکی دارد، نمی توان باز جذب بالای آب این نمونه را با این ماده مرتبط دانست.

از آنجا که پکتین نیز ویژگیهای هیدراتاسیون بالایی ندارد و نیز مقدار جذب شده این مواد به بافت نمونه کمتر از آن است که بتوان جذب بالای آب را در نتیجه وجود این ترکیب دانسته می توان گفت که اعمال انرژی مایکروویو موجب بهبود ویژگی جذب آب مجدد نمونه های مذکور شده است.

افزایش ظرفیت جذب مجدد آب در اثر انرژی مایکروویو به علت بوجود آمدن فضاهای بین سلولی زیاد در بافت نمونه در حین اعمال انرژی مایکروویو است. این منفذ و فضاهای ظرفیت جذب و حمل آب بالایی از خود نشان می دهند و بدین ترتیب ظرفیت جذب آب نمونه را به میزان زیادی افزایش می دهند (شکل ۵).

1. Case Hardening

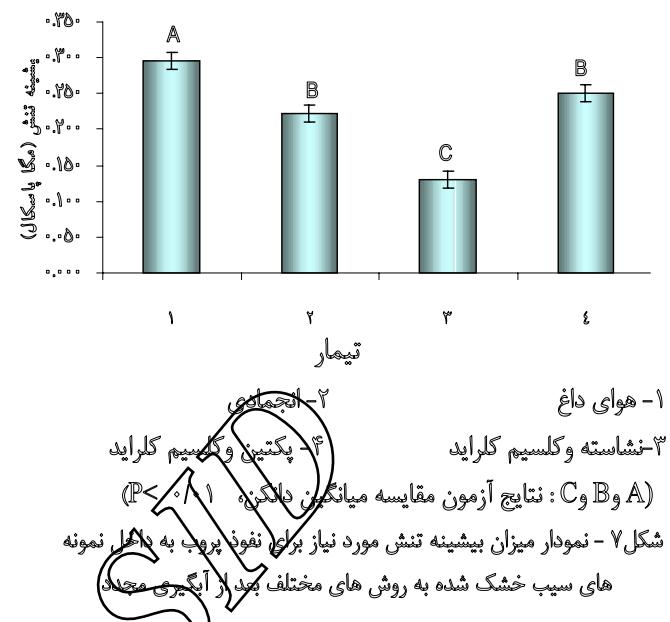
عسکری و همکاران؛ تغییرات میکروسکوپی، ویژگی‌های بافتی و ظرفیت جذب مجدد

موجب جدا شدن دیواره‌های سلولی می‌شود. این نتایج پیش از این هم توسط برخی محققان گزارش شده بود (فانبو و همکاران، پروتون و همکاران، ۲۰۰۰). آسیب‌های بافتی موجب افزایش فضاهای بین سلولی و افزایش ظرفیت جذب آب می‌شود پرابانجان، ۱۹۹۵، فنگ، ۱۹۹۸ و فانبو و همکاران ۲۰۰۰، نیز به چنین نتایجی رسیده اند. آسیب‌های بافتی علاوه بر اینکه بطور مستقیم موجب کاهش استحکام بافت می‌شود (فانبو، ۲۰۰۰)، با بوجود آوردن فضاهای خالی فراوان موجب افزایش ظرفیت جذب آب و در نتیجه کاهش تراکم و استحکام بافت نمونه‌های خشک شده در خشک کن مایکروویو در مقایسه با محصول خشک شده در خشک کن هوا می‌شود.

تمامی پژوهشگرانی که از انرژی مایکروویو برای خشک کردن میوه‌ها و سبزی‌ها استفاده نموده‌اند، گزارش کرده‌اند که انرژی مایکروویو موجب چرکیدگی شدید محصول پایانی می‌شود. این مورد با نتایج بدست آمده در این پژوهش مطابقت ندارد. علت اصلی این اختلاف دراستفاده از پوشش و نیز نحوه و زمان بکارگیری انرژی مایکروویو می‌باشد. در این رابطه محققان از انرژی مایکروویو برای حرارت‌دهی اولیه و یا در زمانهای صوالاتی (حداقل ۵ دقیقه) و توانهای بالاتر (بیش از ۴۰۰ وات) استفاده کردند. این پژوهش انرژی مایکروویو با قوان کمتر و در مدت زمانی سیار کوتاه‌تر (۳۰۰ وات و ۱۰ ثانیه) مورد استفاده قرار گرفته است. در شرایطی که سطح رطوبت ماده غذایی کاهش یافته، با توجه به اینکه پدیده‌های انتقال جرم و حرارت در مراحل پایانی خشک کردن با هوا داغ با کندی رویرو می‌شوند، بکارگیری انرژی مایکروویو در مدت زمانی کوتاه علاوه بر جداسازی سریع آب ماده غذایی، موجب بهبود ویژگی‌های ساختمانی آن می‌شود. پسین بودن سطح رطوبت محصول در زمان پرتودهی با انرژی مایکروویو نقش مهمی در جلوگیری از حرارت دیدن بیش از حد بخش‌های داخلی محصول دارد.

سپاهسگز اری

از معاونت محترم پژوهشی دانشکده کشاورزی دانشگاه تهران که با کمکهای خویش امکان انجام این تحقیق را طی طرح شماره ۷۱۶/۳۶۹۸ فراهم آورده، تشکر و قدردانی می‌نماید.

شکل ۷ - نمودار میزان بیشینه تنش مورد نیاز برای نفوذ بروب به داخل نمونه های سبک خشک شده به روش های مختلف بدل آنگری مجلد

با ملاحظه تصاویر میکروسکوپی (شکل ۵) می‌توان دریافت که میزان تراکم بافت در نمونه خشک شده با خشک کن هوا داغ بسیار بیشتر از نمونه خشک شده در خشک کن انجام‌دادی است. علت اصلی پایداری بیشتر نمونه خشک شده در خشک کن هوا نیز همین است.

در بررسی اثر انرژی مایکروویو در حضور پوشش‌های نشاسته، پکتین و کربوکسی متیل سلولز، در نهایت مشخص شد که نوع پوشش در حجمیم شدن نمونه بسیار موثر است. کلسیم کلراید به عنوان یک عامل بهبود ویژگی‌های ساختمانی مطرح شد که موجب ثبت اضافه حجم بوجود آمده در اثر اعمال انرژی مایکروویو می‌شود. در این راستا بهترین تاثیر را پوشش‌های نشاسته و پکتین به همراه کلسیم کلراید داشتند. نمونه پوشش داده شده با کربوکسی متیل سلولز در حضور و غیاب کلسیم کلراید ویژگی ساختاری خوبی از خود نشان نداد. مشخص شد که عامل اصلی در افزایش حجم، نوع پوشش، و عامل اصلی یکنواختی و حفظ حجم بوجود آمده وجود کلسیم کلراید است. اثرات مفید یون کلسیم بر روی ویژگی‌های بافتی پیش از این نیز

مورود بررسی قرار گرفته بود (پروتون و همکاران، ۲۰۰۰). در مقایسه با کارهای انجام شده، یافته‌های این پژوهش تا حدود زیادی با نتایج بدست آمده توسط سایر محققان مطابقت دارد. تصاویر میکروسکوپی نشان می‌دهد که انرژی مایکروویو

REFERENCES

1. Feng, H & Tang, J. 1998. Microwaves finish Drying of Diced Apples in a Spouted Bed. *Journal of Food Science*. 63(4):679-686.
2. Funebo, T. Kidman, S & Langton, M. 2000. Microwave heat treatment of apple before air dehydration effects on physical properties and microstructure, *Journal of Food Engineering* 46: 173-182.
3. Karathanos, V.T. Kanellopoulos, N.K. & Belessiotis, V.G. 1996. Development of Porous Structure during Air Drying of Agricultural Plant Products. *Journal of Food Engineering*. 29: 167-183.
4. Krokida, M.K. & Maroulis, Z.B. 1997. Effect of drying method on shrinkage and porosity. *Drying Technology*. 15(10): 2441-2458.
5. Krokida, M. K. Karathanos, V.T. & Maroulis, Z. B. 1998. Effect of Freeze drying condition on shrinkage and porosity of dehydrated agriculture products. *Journal of Food Engineering*. 35: 369-380.
6. Maskan, M. 2001. Kinetics of color change of kiwifruits during hot air and microwave drying, *Journal of Food Engineering*. 48:169-175.
7. Maskan, M. 2001. Drying, shrinkage and rehydration characteristics of kiwifruits during hot air and microwave drying. *Journal of Food Engineering*. 48: 177-182.
8. Moreira, R.M., Figueiredo, A. & Sereno, A. 2000. Shrinkage of Apple disks during drying by warm air convention and freeze drying. *Drying Technology*. (1&2) 279-294.
9. Prothon, Funebo, T., Kidman, S. & Langton, M. 2001. Effects of combined Osmotic and Microwave Dehydration of Apple on Texture, Microstructure and Rehydration Characteristics. Lebensm-Wiss, u-Techno. 34: 95-101.
10. Prabhanjan, D.G., Rammaswamy, H.S. & Raghavan, G.S.V. 1994. Microwave-assisted Convective Air Drying of Thin Layer Carrots. *Journal of Food Engineering*. 25:283-293.
11. Rosenthal & Answear J. Food Texture, Measurement and Perception. School of Biological and Molecular Science. Oxford Brookes University. United Kingdom.
12. Tadeusz, K. Arun, S. Mujumdar. Advanced Drying Technology. National university of Singapore and Mc Gill University. part 3. 2002.
13. Torreggiani, D. Toledo, R.T. & Bertolo, G. 1995. Optimization of vapor Induced Puffing in Apple Dehydration. *Journal of Food Science* 60(1):181-186.
14. Torringa, E., Esveld, E., Scheewe, I., Van den Berg, R. & Bartels, P. 2001. Osmotic dehydration as a pre-treatment before combined microwave-hot-air drying of mushrooms. *Journal of Food Engineering*. 49(2001)185-191.
15. Tregunno, N.B. & Golff, H.D. 1996. *Food Research International*. 29(5-6): 471-479.
16. Ulrich, E. & Helmar, S. 2001, Combined osmotic and microwave-vacuum dehydration of apples and strawberries. *Journal of Food Engineering*. 49(2001)193-199.
17. Wang , N. & Breman, J.G. 1995. Change in Structure, Density and Porosity of Potato during Dehydration. *Journal of Food Engineering*. 24:61-76.